

Saksia ja säätelyä

Minna Långströmin mediataideinstallaatio *Kupla* (2004) on fantastinen, nyrjähtänyt lastenhuone. Sen vaaleansininen pöytä ja tuoli vastaavat mitasuhteiltaan normaaleja huonekaluja – mutta kuin lasten kokemina. Tilassa vierailija joutuu kiipeämään tuolille, jonka päällä odottaa tuttu esine: saippuakuplapullo. Tila tuntuu rauhalliselta, taustalla viiptylee eeterinen musiikkimatto ja tuolia vastapäätä olevalla valkokankaalla pyörii vaaleansiniseen ja vaaleanpunaiseen sävyttyviä tietokoneanimoituja saippuakuplia. Asetelma kuitenkin muuttuu ratkaisevasti vierailijan alkaessa puhalttaa saippuakuplia. Teon seuraukset ovat arvaamattomia, sillä kuplien puhaltaminen laukaisee teoksen lataamaan internetistä sensuroimatonta sotakuvastoa – sotilaita, räjähdyksiä ja ruumiita – ja nämä kuvat ilmaantuvat valkokankaalle kuplien sisään, samanaikaisesti estetisoina ja häiritsevinä. Lastenhuoneesta avautuu Långströmin käsittelyssä sotatanner ja viaton saippuakuplien puhaltelija muuttuu väkivaltakuvaston kuluttajaksi. Idyllisen turvallinen asetelma on siis sangen petollinen.¹

Kuplaa voi tulkita yhtäläillä television tuottaman, kotoisissa tiloissa kulutettavan, etäännytetyn sotakuvaston kommenttina kuin internetin ns. vertaisverkostoissa (”peer-to-peer”) kierrätettäviä väkivaltavideoita koskevana kannanottona. Tällaisten videoiden levitys on helpottunut, niiden kulutus on kasvanut ja kuvastoja voi kohdata niiden pariin erityisesti hakeutumatta. Installaatio kuvaakin mediaympäristöä, jossa perinteiset säätelymekanismit eivät täysin toimi.

Tämä *Lähikuvan* numero käsittelee säätelyn, sensuurin ja arvioinnin kysymyksiä. Yksittäiset artikkelit keskittyvät politiikkaa, rasismia, seksuaalisuutta, uskontoa ja kansallisuutta koskeviin ristiriitoihin elokuvien vastaanotossa ja arvioinnissa. Eero J. Hirvenoja käsittelee elokuvan *Helmikuun manifesti* saamia muuttuvia merkityksiä tuotantokontekstista sodanjälkeiseen (itse)sensuuriin, Heikki Länsisalo pohtii *Kansakunnan synnyin* rotuideologian ominaispiirteitä suhteessa sen pohjana olleisiin romaaneihin ja Mari Maasilta erittelee senegalilaisen *Karmen*-elokuvan sensurointia koskevia verkkokeskustelija. Teemaan lukeutuu myös Pasi Nyysösen katsaus elokuvatuutkijan ja sensorin kaksoisroolin ristiriitaisuuksista sekä lainsäädännön ja elokuva-

¹ <http://www.muu.fi/bubble/suomeksi.html>

² Sedergren 1996, 76.

³ Arthurs 2004, 10–11.

⁴ Ks. Scharrer 2002; Davison 1983.

sensorin työnkuvan muutoksista sekä Outi Hakolan katsaus Zhang Yimousta ja kiinalaisesta elokuvansensuurista. Lisäksi numerosta löytyy Johanna Pakkasan queer-tutkimuksellinen analyysi elokuvasta *Nuori naimaton nainen* ja Elina Valovirran katsaus reality-sarjoista *Täysiosuma* ja *Sekaisin Miriamista*.

Sensuurissa on kyse arvioinnista ja säätelystä. Poliitikka, seksi, uskonto ja väkivalta ovat perinteisesti sensuurin ydinaluetta, jossa on vedetty sopivuutta ja säädyllisyyttä koskevia rajalinjoja niin valtiollisia asioita kuin seksiakteja koskevissa kysymyksissä. Kuten Jari Sedergren on todennut, sensuuriohjeistukset ovat osaltaan vaikuttaneet eräänlaisena tuotantokoodina siihen, millaisia elokuvia on ylipäättään valmistettu. Toisaalta rajoitukset ovat myös innostaneet elokuvantekijöitä kokeilemaan ja rikkomaan rajoja.² Soveliaan sisälön ja ”hyvän maun” rajaviivat ovat liikkuvia, mutta ne liikkuvat usein ennalta-arvattaviin suuntiin. Niiden liikutellussa ja paikoilleen laittamisessa on keskeisesti kyse oletetuista katsojista ja elokuvien (tai yhtälailla television) mahdollisista vaikutuksista.

Vaikutustutkimuksia on kritisoitu mahdottomasta tutkimusasetelmasta (kuinka eristää yhden mediatekstin tai yhden median vaikutus laajemmista viitekehyksistä) ja metodisesta riittämättömyydestä (kuten sisältöanalyysin epätäsmällisyydestä ja konteksti-irralisuudesta).³ Lisäksi vaikutusten on katsottu koskevan enemmän yksitäisiä kuin toisia väestöryhmiä. Vaikutusten arviointia ohjailee niin sanottu ”kolmannen persoonan efekti”, jossa arvioija itse ei koe median vaikuttavan itseensä, mutta olettaa muiden – kuten lasten, nuorten tai matalan koulutus- ja tulotason omaavien – olevan helpommin sen vaikutuksille alttiita ja tarvitsevan siksi jonkin asteista suojelua.⁴ Myös Minna Långströmin *Kupla* sijoittuu lastenkamariin, mutta se ei viittaa lapsiin suojelua kaipaavina toisina. Asettamalla saippuakuplien puhaltelijan väkivaltakuvaston hakijaksi ja kuluttajaksi teos pikemminkin haastaa tämän miettimään omaa osallisuuttaan muuttuvassa mediaympäristössä – niin kuluttajana, kokijana kuin oman elämänsä sensorina.

Helsingissä 27.2.2005

Susanna Paasonen

Lähteet

Arthurs, Jane (2004), *Television and Sexuality: Regulation and the Politics of Taste*. Maidenhead: Open University Press.

Davison, W. Phillips (1983), The Third-Person Effect in Communication. *Public Opinion Quarterly* Vol. 47:1, 1–15.

Scharrer, Erica (2002), Third-Person Perspective and Television Violence: The Role of Out-Group Stereotyping in Perceptions of Susceptibility to Effects. *Communication Research* Vol. 29: 6, 681–704.

Sedergren, Jari (1996), Elokuvansensuuri tuotantokoodina. *Lähikuva* 3–4 1996, 62–79.